

KÁNTÁS BALÁZS

Milyen esélyekkel indulhat a semmi?

Marno János *A semmi esélye* című kötetéről

Marno János legújabb kötete egyenes folytatása a szerző legutóbbi, *Nárcisz készül* című könyvének. Fűlszöveg helyett egy a kötetbe csempészett könyvjelzőre nyomtatva a költő magyarázatot is ad rá, miért is lett legfrissebb kötetének a tervezett *Kész Nárcisz* helyett ez a különös, filozofikus címe – *a semmi esélye*.

Saját állítása szerint Marno mindinkább elválni készült az előző kötetben, s részint a jelen könyvben is versbe öntött költői alteregójától, Nárcisztól, s a végén úgy gondolta, annak, hogy a következő kötet címe *Kész Nárcisz*, illetve valami átfogóbb, találóbb címe legyen, nem volt semmi esélye. Így lett hát a legfrissebb Marno-kötet címe *a semmi esélye*, melyben a költő, legalábbis a címben, frappáns módon esélyt adott a semminek.

De miként lehet esélyt adni a semminek? A válasz erre nyilván nem egyértelmű, s voltaképpen a kötet verseiből sem derül ki egyértelműen. Pedig bizonyára ott rejlik azokban a bizonyos költeményekben, ám valószínűleg nagyon figyelmesen kell őket elolvasni, több alkalommal, hogy megértsük, miként lehet bármire is esélye a semminek.

A könyv maga összesen tizenkét változó hosszúságú versciklusra oszlik, pontosabban tizenháromra, hiszen az első vers, egy Vladimir Holan tiszteletére írott rövid vers egymagában nyitja a sort. A tizenkét ciklusban sokhelyütt megjelenik Nárcisz, a költő alteregója, aki hol metafizikai mélységekbe merül és elmélkedik a lét legmélyebb kérdésein, hol átlagemberként látjuk viszont, aki nem tudja, miként is álljon a világ bonyolultságához. Ez a kettősség a kötet egészén végigvonul. Ami a könyv tematikai változatosságát illeti, jóformán minden ciklusból kirajzolódni látszik egy-egy narratíva is. Marno költői beszélője elmondja nekünk egy búcsú, egy szakítás, egy gyász történetét, de van olyan narratíva is, mely sehonnét indul, és sehová ér vissza, azaz voltaképpen az emberi élet körszerűségére, talán kilátástalanságára mutat rá.

Érdekes tulajdonsága a kötetnek, hogy a költői beszélő az esetek jelentős részében nem csupán egyedül medítál vagy beszél el valamit a mindenkori olvasónak, nem magányosan jelenik meg, hanem egy kissé allegorikusan *Annának* nevezett nőalakhoz vagy

nőalakról beszél, megörökítve cselekedeteit. Az Anna-versek egész ciklusokat tesznek ki, többek között az *Anna honnan*, *Anna együtt*, *Macskakörömben* vagy *Anna ott* címet viselő blokkokban. Az olvasó persze nem tudja meg egyértelműen, Anna voltaképpen kicsoda, éppúgy lehet a költő szerelme / felesége, miként egy titkos szerető, egy emlékkép vagy egy elképzelt, allegorikus nőalak, mint a vágyott másik megtestesítője. Több vers utal persze Anna és Nárcisz, a költő alteregójának szerelmi kapcsolatára, példának okért az alábbi néhány sor a kötet közepe tájékán:

„Anna

*hanyatt az olcsó francia matracon,
míg Nárcisz kibújva mellőle némán
szedelőzködik. Teája kihűlt, még
megissza. Mi az, persze, hogy olcsó,
és miért érdemes mégis említésre?”*

Anna tehát egészen biztosan szoros, mondhatni intim kapcsolatban áll a kötet Nárciszával, ám olykor egészen más szerepben jelenik meg. Olykor ő a profán háziasszony, olykor szinte elérhetetlen, angyali díszletek közé helyezett szent nő, aki talán csupán csak Nárcisz / a költő képzeletében, vágyálmaiban létezik. Nárcisz, aki talán egy prototipikus költő, talán amúgy is stílszerűen túlzottan narcisztikus, hogy valakivel valódi szerelmi kapcsolatot létesítsen, hiszen egyrészt túlzottan lekötik a világ és a saját problémái, másrészt a nyelvvel való szüntelen küzdelme. Anna ezért lehet, hogy csupán álom marad, hiába ábrázolja őt számos vers hús-vér, élő, megközelíthető személyként. A költő számára a nyelv talán fontosabb partner, mint a másik ember, ez pedig Marno legújabb kötetében is hangsúlyt kap.

Ami *a semmi esélye* lírai beszédmódját illeti, habár a költő végig küzd magával a nyelv médiumával, illetve a gondolatok szabatos megfogalmazásainak nehézségével, összességében úgy tűnhet, Marno bizonyos korábbi, a hermetizmus hagyományába jobban illeszkedő köteteihez viszonyítva sokkal letisztultabb, a köznapi beszédhez talán közelebb álló versnyelvet szólaltat meg. A költő sokszor szerényes, közvetlen hangot üt meg, mint többek között az alábbi vers kezdősoraiban:

„Hogyan

*könnyíthetné meg Nárcisz dolgát az ég.
Fölfelé mégsem szegheti a fejét,
mióta napvilágon a disznóság
nyúltagya s az öreglyuk között. S híján
a szakértelemnek, képzeletére
támaszkodhat csak; ...”*

Habár megfigyelhető egy filozofikus, meditatív alaphangvétel, az olyan szleng szavak, mint például a fenti sorokban a *disznóság* mindenképpen közelíti e költészetet a profán, a köznapi felé, így helyenként a vers az élőbeszédhez lesz hasonlatos. A kötet versei persze ezen a téren nem egészen homogének, a köznapiságba való áthajlás csupán egy megfigyelhető tendencia, és szép számmal találhatunk olyan verseket is, melyek jobban hasonlítanak a Marno által már oly régen használt, hermetizmusba hajló költő nyelvhez, példának okáért az alábbi tizenkét soros költemény egyike azon (nyelv)filozófiai / alkotáselméleti verseknek, melyek egyik oldaláról *a semmi esélyét* is meghatározzák:

A vers

*lassan fölveszi testhőmérsékletét.
Egy nyárról van szó benne, egy szoknyáról,
mely bárcsak rövidebb lenne, bárcsak lengébb,
bárcsak egymás csókját nyelnék,
átkelve lagúnás medrein a húsnak.
A járványról mit sem tudnak.
Elzárva emitt, hol gyümölcs rothad,
amott egy veremből zöldséget lopnak,
ruhát cserél a fiú a lánnyal,
s valaki álmában nagyot sóhajt.
(A vers, innentől fogva, csak árnyal.)
És szakad róluk a víz, ahogy kihűlnek.*

Marno költészetében többek között itt is a referencialitás, a kifejezhetőség problémájával foglalkozik, egészen nyelvfilozófiai mélységekig hatolva: a vers ugyan fölveszi saját testhőmérsékletét, ám a külvilág dolgait figyelembe véve inkább csak árnyal, azaz csak

burkoltan, árnyaltan utal a rajta kívül lévő valóságra, s megteremti saját költői valóságát. Ebből kifolyólag talán a kötet Nárcisz központi szereplőként megjelenő *Annája* is ismételten csupán *versteremtény*, a szavak által létrehozott, a szavakban élő személy, aki azonban bizonyos szempontból akár valódibb is lehet, mint a versen kívüli világ entitásai. Nárcisz / a költő talán a nyelvben, a szavakból épített világban találja meg a békét, melyet keres, s paradox módon ez a béke nem más, mint az az állandó harc, amit a költőnek létéből kifolyólag kell vívnia önmagával, a világgal és a nyelvvel, egyfajta egyensúlyra és átmenetre törekedve a külső és a szavakból építkező, belső költői valóság között.

A kötetben megszólaló versek eredménye egy olyan lírai világ, ahol még *a semminek* is lehet bizonyos *esélye* arra, hogy létezzen. A cím talán arra is utal, hogy a költészet ereje révén akár valószínűtlen események is bekövetkezhetnek bizonyos körülmények között, olyanok, amelyekre egyébként nem lenne semmi esély, és csupán versben lehetségesek. Nárcisz beszélget – önmagával, Annával, az olvasóval –, s e beszélgetés eredménye egy szavak által létrehozott valóság, melynek főszereplője a narcisztikus költői beszélő mellett mindenképpen a mindenkori olvasó.

(Palimpszeszt-PRAE.hu, Budapest, 2010.)